

Coburg herceg Cserépvári Uradalma

A terebélyes Coburg-dinasztia tagjai 1945 előtt Európa-szerte ismertek voltak, hatalmas birtokokkal, impozáns kastélyokkal, erdőkkel rendelkeztek, sokan közülük nagy befolyással bírtak a politikára. A 19. században számos európai trónt szereztek meg: Belgium, Portugália, Bulgária, Nagy-Britannia uralkodói között találunk Coburgot.

A család komoly birtokokat uralt Magyarországon és Európa több országában. Tőlünk északra a Bódva völgyében áll az edelényi Coburg-kastély, az ország egyik legnagyobb barokk kastélya, az L'Huillierek építették (1716-30), ezért L'Huillier-Coburg-kastélynak nevezik.

Az erdészek jól ismerik a szlovákiai hatalmas Coburg-kastélyt, a 2009. évi vándorgyűlésünk egyik színhelyét a Selmechánya melletti Antóiban (Szent Antal).

A Cserépvári Uradalom (Cserépváralja) központi épületcsoportját az 1. képen mutatom be.

A háttérben látható Várhegyen az avarok idejében földvár állott, amelynek helyén a XIII. században kővárat építettek, ez volt a Cserépvár. Első tulajdonosa Cserép nevű birtokos volt, innen származik a Cserépvár, Cserépváralja és Cserépfalu elnevezése.

A Cserépvár az 1700-as évek közepéig állott, ma már csak a romok maradványai, a sánc nyomai lelhetőek fel. A vár köveiből építi fel a francia L'Huillier család a kastélyt, a későbbi Coburg-kastélyt, amely a képen a Várhegy és a közepén álló kis kápolna között látható, romos állapotban. A hosszan elnyúló kastélyromok a részlegesen még meglévő tetőmaradványokkal engednek következtetni az épület méreteire (állítólag 99 szobája volt). L'Huillier a kastélyt 1780-ban, a kápolnát 1788-ban építi. A kápolnával szemben lévő nyolcszög alaprajzú kis épület a török-kori kútház a 65 m mély kúttal. Még egy érdekességet említhetnek: a kastély mögött, a Várhegy lábánál a szintén török-korból származó gabonataroló vermek, az ún. hombárok sorakoznak, amelyekben az uradalom földjeiről származó gabonát raktározták.

A Cserépvári Uradalom birtokosai többször változtak (Forgách, Dessewfy, Esterházy, Koháry), a Coburgok a Koháryaktól kapták meg 1827-ben, amikor Ferdinánd Coburg herceg Koháry-lányt vett feleségül.

1. kép: A Coburgok épületei 1953-ban

A Coburgok közel 120 éven keresztül, 1945-ig voltak tulajdonosai a Cserépvári Uradalomnak, a kastély személyzetével a háború végéig működött, amikor is az épületet és berendezéseit széthordták. Szerencsére a kápolna és a kútház épségben megmaradt, ezeket később rendbehozták, még ma is állnak.

A teljes uradalomhoz 24 000 kh föld tartozott, ebből 6700 kh erdő, a többi szántó, rét, legelő. Az erdő három közég területére esett:

Cserépfalu	5096 kh
Cserépváralja	1423 kh
Tard	174 kh

Az uradalom legnagyobb összefüggő erdőtümbje Cserépfalu határában volt, a szépséges Hór-völgytől keletre eső területen a miskolciak határáig a Bejvács térségével bezárólag. Az erdőhivatal a gondnoki lakással együtt Cserépfaluban alakították ki.

A hivatal működését az ún. „Szolgálati Rendtartásban” szabályozták, melyet 1906-ban adtak ki. Egy a tizes évekből származó bélyegzőn ez olvasható: „Fülöp Szász Coburg Góthai Fejedelmi Herceg Cserépvári Erdőhivatala”. Fülöp herceg volt az uradalom utolsó birtokosa egészen 1945-ig. (Coburg és Gótha két németországi város).

Kastélyromok

A Coburgok életében fontos szerepet játszott a vadászat. Az erdők gazdasági haszna eltörpült a Tiszáig nyúló 17 000 holdas mezőgazdasági földvagyonhoz képest (Tiszabábolna, Heves), annál fontosabb volt számukra az uradalom vadászterülete. A falvaktól távol eső nehezen megközelíthető erdőtümb vadregényes hegyekkel-völgyekkel kitűnő lehetőséget nyújtott nagyvadász vadászatokhoz. Nem véletlen, hogy jóval később, a 70-es évek végén ezen a területen hoztak létre az akkori megyei nagyságok számára egy vadásztársaságot „Vereskő VI” névvel.

Hidegpataknán, a későbbi makadám úttól távolabb állott egy épület (az 50-es években lebontották), amelyet a Coburgok kifejezetten vadászháznak használtak. Mocsároson és Oszlán szintén voltak erdészházak, ezekben erdőőrök laktak.

A Coburg-erdőket a feltáratlanság jellemezte, az erdőrészek megközelítése csak régi szekérutakon volt valamilyenre lehetséges. Ez gyakran akadályát jelentette az értékesítésnek, az üzemtervi lehetőségeket sem mindig tudták kitermelni. Ezen a helyzeten javított a felnémeti fűrész felépítése 1920-ban (akkori elnevezése: Egri Hordó- és

Erdőhivatal és gondnoki lakás

Faipari Vállalat, a köznyelvben Hordógyár), ez komoly felvevő piacot jelentett a térség számára. 1921-ben kötélpályát építenek a Piskos-lápától (a felsőtárkányi Oldal-völgy közelében) a Hosszú-völgyön át egészen Hidegpatakáig. A pálya induló állomásához a felsőtárkányi vasút meghosszabbított szakasza biztosított összeköttetést a Hordógyárral. A vasút és kötélpálya kombinációval feltárták a Szatmári Püspökség Hosszú-völgyi térségét és a Coburg-erdők hidegpataki területét a Hór-völgyben. Ennek a beruházásnak különösen azért volt jelentősége, mert a 20-as években – amikor a kötélpálya működött – még sem a Lillafüredre menő közút sem a Hór-völgyi út még nem létezett.

A háború előtti magánuradalmak, egyházi nagybirtokok rendszerint saját szakembereikkel készítették el erdeik üzemtervezését. Így volt ez a Coburg-erdők esetében is, ahol *Csóka József* főerdőmérnök készítette el a 45 előtti üzemtervet. A gazdálkodás üzemtervszerűen folyt, előírták a fokozatos felújítás elveit, ennek ellenére az 50-es években Cserépfalun szolgáló szakemberek még mindig felújítási hátrálékokról számolnak be, amelyek a Coburg-időkből származnak. Az okok között egyfelől a 30-as évekre elszaporodott vaddisznó- és szarvasállomány szerepel, másfelől viszont a túlzott fakitermelések játszottak szerepet a 30-as évek végén és a 40-es években.

A fakitermelések akkor növekedtek meg jelentősen, amikor megépült a Hollóstatig tartó Hór-völgyi út 1937-1940-ben, ezzel hozzáférhetővé váltak az útra gravitáló erdők. A termelések növeléséhez nagyban hozzájárultak a háborús események. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy Hitler el fogja veszíteni a háborút, a német Coburg herceg igyekezett menteni a menthetőt. Az erdőket jellemzően lábbon adta el különböző fakitermelő cégeknek. Az egyik vállalkozó, a *Magyar Erdőbirtokosok Faértékesítő Részvénytársasága* 1940-41-ben kötélpályát épít Mocsárosháza és Oszla között, ehhez csatlakozóan vasutat építenek a Vatta-völgybe egészen a miskolci határig. Ezzel bekapcsolták a vérkeringésbe az addig nehezen megközelíthető Mocsáros, Bejvács, Móhalma térségét.

Az Oszlába érkező faanyagot Büssing típusú tehergépkocsikra rakták, és

az akkor már meglévő makadám úton szállították többnyire a mezőkövesdi MÁV-rakodóra. Az oszlai végállomáson a rakodói munkákat az ottani épületekben elhelyezett munkaszolgálatosokkal végeztették. Külön érdekessége a berendezésnek, hogy a vonókötél meg-

Kötélpálya a 20-as években

hajtása 25 lóerős fagázás motorral történt.

A kötélpálya 44-ig működött, 45-ben lebontották.

Egy másik fakitermelő cég volt a *Korniss-Mirhaufer* nevű vállalkozó, amelyik a Kanheverés elnevezésű erdőrészt vásárolta meg lábbon. Ez a cég alkalmazta az akkor 19 éves *Miklósi Lajost*, aki ma is élő szemtanúja a Coburgok időszakának. Miklósi Lajos bácsi 50 után a Dél-Mátrában folytatta erdőzeti pályafutását különböző beosztásokban, 68-tól végig a Mátrafüredi Erdőfelügyelőség vezetője, mind emberileg, mind szakmailag kiváló egyéniség. Korniss-Mirhaufer alkalmazta *Sitkey Jánost* is, aki jól ismert az erdész körökben a későbbi OEF-időkből.

1945-ben a Coburg-erdők a cserépvári uradalmi központ épületeivel és az összes többi épülettel együtt az Egri Állami Erdőigazgatósághoz kerültek. Ez azonban csak papírforma, mert a gyakorlatban a teljes hercegi vagyon felett az ún. Szovjet Javakat Kezelő Szervezet rendelkezett. Az ideérkező szovjet csapatok a német állampolgárságú Coburg herceget legyőzött ellenségnek tekintették, összes vagyonát – természetesen az erdőket is – hadizsákmányként úgy kezelték, mint sajátjukat. Az addigi Coburg-tulajdonban lévő Cserépfalui Erdőhivatal 45 után, mint az egri erdőgazdaság Cserépfalui Erdőgondoksága működött tovább, de most már szovjet fennhatóság alatt. Ekkor még meghagyták hivatalában a korábbi erdőgondnokot, *Csóka Józsefet*, de még 45-ben nép-

ellenes cselekedetek vádjával letartóztatják, és *Sitkey Jánost* bízzák meg az erdőhivatal vezetésével.

Az események gyorsan peregték. *Csóka Józsefet* nyugdíjba küldik azzal az indokkal, hogy „kiszolgálta az elmúlt rendszert, a munkásokat hajszolta, elősegítette a háború alatti termelést”. *Sitkeyt* még 46-ban B-listázzák (ő is a Coburnál kezdett), őt követte *Vass Ferenc*, majd *Fotul Antal*. Az oroszoknak legjobban Fotul Antal személye felelt meg, ő ruszin származása révén beszélt oroszul, jól tudott kapcsolatot tartani a szovjet vezérkarral. A szovjet fennhatóság 1950-ig tartott, 47-től végig Fotul volt a főnök. A szovjetek a cserépi erdők feletti öt éves uralkodásuk alatt szintén nem kímélték erdeinket, erőteljes túlhasználatok voltak a jellemzők, tovább növekedtek a felújulatlan területek.

50 és 53 között a volt Coburg-erdők a Dél-Borsodi Állami Erdőgazdaság Cserépfalui Üzemegysége címen szerepeltek, majd 53-ban létrejött Bükkzsérc-cel együtt a Cserépfalui Erdészet, amely 1973-ig létezett. Erdészetvezetők: *Szvercsok Gyula* (53-57), *V Szabó Ferenc*, a Bükki Nemzeti Park későbbi igazgatóhelyettese (57-64), *Tóth Sándor* (64-73). 1964-ben az addig önálló Bogácsi Erdészet Cserépfaluhoz csatolják. A Cserépfalui Erdészet a Coburgok gondnoki épületében működött.

1973-ban megszüntették a Cserépfalui Erdészetet, ettől kezdve – még ma is – a Felsőtárkányi Erdészet része.

1964-65-ben, amikor a Cserépfalui Mocsárosi út épült, mint az útépités vezetője, gyakran megfordultam a valamikori Coburg birtokon. Akkor már a kastélynak nyoma sem volt, a romokat is eltakarították, csupán az épségben megmaradt kis kápolna és a vele szemben álló kútház emlékeztetett a Coburgok fénykorára.

A bemutatott fotók egy, az 50-es években készült albumból származnak. Ezt az igen értékes, több száz fényképet tartalmazó gyűjteményt a Nyugatbükki (Egri) Állami Erdőgazdaság Műszaki Csoportjának szakemberei készítették igen nagy gonddal. Hálával tartozunk az akkori kollégáknak – elsősorban *Jábn Ferencnek* és *Tóth Gyulának* –, akiknek elsősorban köszönhető, hogy a cég valamennyi épületét (a melléképületeket is) megörökítették az utókor számára.

Wágner Tibor